

Vpliv komuniciranja na uspešnost izvedbe postopkov pri obravnavanju nasilja v družini

Bojana Virjent,¹ Dušan Žnidaršič,² Janez Ogulin³

Nasilje v družini je problem, ki je pogosto predmet obravnave tako strokovne kot tudi laične javnosti. V zadnjih letih je bilo predvsem na področju spreminjanja zakonodaje veliko narejenega, dokaj odprto pa ostaja vprašanje izvajanja konkretnih nalog in aktivnosti, tudi policije. Pomemben dejavnik pri merjenju učinkovitosti policije glede obravnavanja nasilja v družini je komuniciranje, ki lahko v odnosu do žrtve povzroča dodatne travme ali pa pomaga pri izhodu iz začaranega kroga nasilja. Članek predstavlja ugotovitve raziskave med strokovnimi delavkami institucij, ki se ukvarjajo s pomočjo žrtvam nasilja v družini, in med policisti, ki se s tovrstno problematiko srečujejo pri delu. Ugotovili smo, da policisti niso posebej usposobljeni za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini, da na kakovost postopka z žrtvijo nasilja v družini lahko bistveno vplivajo osebnostne lastnosti policistov, da je primeren prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini ključen v procesu reševanja tega problema ter da imajo vse institucije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja v družini, enako pomembno vlogo.

Ključne besede: nasilje v družini, komuniciranje, policisti, izobraževanje, usposabljanje

UDK: 347.61 : 364.632

1 Uvod

Marca 2008 sta Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja in Komisija za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti Državnega zbora v sodelovanju z Društvom Amnesty International Slovenije, Društvom KLJUČ – Centrom za boj proti trgovini z ljudmi, Društvom za nenasilno komunikacijo, Društvom Ženska svetovalnica in Informacijskim uradom Sveta Evrope v RS organizirala mednarodno konferenco z naslovom »Nasilje nad ženskami skozi ozaveščanje za razvoj«. Z mednarodno konferenco so nasilje nad ženskami predstavili kot problematiko, ki se pomembno umešča k vprašanju razvoja, enakosti in miru. Slovensko in evropsko javnost so ponovno opozorili na dejstvo, da je nasilje nad ženskami ena od najpogostejših kršitev človekovih pravic, ki so jo države dolžne odpravljati, tudi s sprejemanjem zakonov in podzakonskih aktov o odpravljanju in preprečevanju nasilja v družini in nasilja nad ženskami. Opozorili so na pomen ratifikacije Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju

proti trgovini z ljudmi evropskih držav in na pomen urejanja položaja migrantk, ki se soočajo s številnimi dodatnimi ovirami, diskriminacijo in strukturnim nasiljem, če doživljajo nasilje svojega partnerja (DZ RS, 2008).

Predsednica Komisije za peticije ter človekove pravice in enake možnosti Državnega zbora Republike Slovenije mag. Majda Potrata je na tej konferenci poudarila naslednje: »Dolgo zatajevana in potisnjena med štiri stene je ostajala ena od najbolj razširjenih kršitev človekovih pravic, to je nasilje nad ženskami, še posebej nad ženskami v družini. Zato ne preseneča, da je slabo raziskano. Empirične raziskave potekajo šele od sedemdesetih let dvajsetega stoletja in za naše opredeljevanje do tega negativnega družbenega pojava in za zavedanje odgovornosti, ki jo pri preprečevanju nasilja v družini ima družba, je pomembna ugotovitev, da se brez posredovanja državnih in/ali drugih institucij nasilje v velikem delu družin sčasoma stopnjuje do vse hujših oblik. Ena od pogosto citiranih ocen pravi, da bo 32 % žensk, žrtev nasilja v družini, brez učinkovitega posredovanja v kratkem času ponovno žrtev nasilja. Ko so raziskave pokazale razširjenost pojava (po eni izmed njih naj bi imela vsaka četrta do peta ženska v Evropski uniji izkušnjo nasilja, ki jo je povzročil partner), je dozorelo spoznanje ne samo o nasilju kot kršitvi človekovih pravic, ampak tudi o ekonomskih in drugih posledicah nasilja za posameznice, posameznike in družbo kot celoto.

Opozoriti kaže še na en podatek: v 90 do 97 odstotkih vseh primerov nasilja v družini je povzročitelj nasilja moški

¹ Doktorica znanosti, docentka, prodekanja za mednarodno sodelovanje na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru, Kotnikova 8, Ljubljana

² Diplomirani varstvoslovec, pomočnik komandirja na PP Domžale

³ Diplomirani varstvoslovec, specialist za policijski menedžment, vodja sektorja splošne policije v Upravi uniformirane policije GPU

nad žensko. Izkušnje tudi pravijo, da konec partnerske zveze ni nujno hkrati tudi konec nasilja. Sprejem zakona o preprečevanju nasilja v družini je pomemben, vendar šele prvi korak. Bistveno pomembnejša bo implementacija zakona, sprejem potrebnih podzakonskih aktov, protokolov, izobraževanje in usposabljanje vseh, ki prihajajo v stik z ljudmi z izkušnjo nasilja, nacionalni program in akcijski načrt za preprečevanje nasilja v družini. Mag. Potrata je opozorila, da vidi posebno težavo v tem, da podatkov o nasilju nad ženskami v domačem okolju in partnerskih odnosih v Sloveniji ne spremljamo koordinirano in sistematično; da primanjkujejo podrobnejše analize oziroma raziskave o razsežnosti pojavnosti in oblik nasilja nad ženskami; da za oblikovanje in sprejem ustrezne in celostne politike preprečevanja nasilja nad ženskami v domačem okolju in partnerskih odnosih še ni vzpostavljen sistem spremljanja kazalcev o nasilju nad ženskami. Ne nazadnje prav zato med oktobrom leta 2005 in februarjem leta 2006 komisija ni posredovala Svetu Evrope poročila o tem, kaj so ugotovili v zvezi s stanjem na tem področju«. (Potrata, 2008).

Strokovna sodelavka Društva SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja Špela Veselič je poudarila, da mednarodne raziskave kontinuirano kažejo na dejstvo, da je večja verjetnost, da bo žensko napadel, poškodoval, posilil ali umoril zdajšnji ali nekdanji partner kot pa katera koli druga oseba. Po podatkih Sveta Evrope v evropskih državah od 12 do 15 odstotkov žensk, ki živijo v partnerski skupnosti, doživlja nasilje v družini. Odstotek žrtev telesnega in spolnega nasilja, ki ga povzročijo nekdanji partnerji, pa je še bistveno višji, kar kaže na dejstvo, da za zaščito žensk, potem ko končajo nasilni odnos, ni dovolj dobro poskrbljeno. V evropskih državah lahko opazujemo trend širjenja pravnih zaščitnih ukrepov ter vzpostavljanja tako zaščitnih kot kaznovanih poti pri reševanju problematike. Zadnje spremembe v zakonodajah evropskih držav se osredotočajo na fizično ločevanje žrtve in povzročitelja nasilja, primarno z ukrepi, kot so prepoved nadlegovanja in policijski ukrepi prepovedi približevanja. Položaju migrantk in otrok v kontekstu nasilja v družini je v nacionalnih politikah pogosto namenjeno malo ali nič pozornosti. Delo s povzročitelji nasilja pa ni niti razumljeno niti uporabljeno kot ukrep, ki lahko poveča varnost žrtve nasilja. Vedno več držav postavlja v ospredje otrokovo pravico do stikov z obema od staršev po ločitvi, pri tem pa le s težavo zagotavlja varnost in zaščito otroka v primerih, ko je njegov oče povzročal nasilje v družini. Nasilje nad ženskami ali nasilje na podlagi spola obstaja v vseh državah na svetu in predstavlja temeljno kršenje človekovih pravic ter veliko oviro v prizadevanjih, da bi dosegli enakost med spoloma ter cilje na področju razvoja in miru. Kot poudarja Svet Evrope, naslavljanje nasilja nad ženskami kot teme, ki zadeva človekove pravice, ne izključuje drugih pristopov, v okviru kate-

rih je mogoče preprečevati in odpravljati nasilje nad ženskami in ki jih najdemo v izobraževanju, zdravstvu, razvojnih temah, kazenskoopravnem sistemu. Naslavljanje nasilja nad ženskami kot problematike človekovih pravic prej spodbuja nedeljiv, holističen in večdisciplinarni pristop, v katerem je dimenzija človekovih pravic dodana kot neizogibna v vseh disciplinah. Spodbuja krepitev pobud za preprečevanje in odpravo nasilja nad ženskami na vseh področjih, vključno s kazenskoopravnim sistemom, področjem zdravstva, razvoja, humanitarnih zadev, krepitev miru in področjem človekove varnosti (Veselič, 2008).

Treba se je zavedati, da nasilje omejuje človeški potencial. Vse vrste nasilja, med katere štejemo tudi nasilje v družini, žrtve omejujejo na različne načine, prav vsaka izmed njih pa na žrtvah pušča psihične posledice (Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A., in Zabukovec, K., 1999). Večina teoretikov našteva oblike nasilja v družini, kot so nasilje med partnerjema, nasilje nad otroki, nasilje nad starši, nasilje nad ostarelimi ter nasilje v istospolnih partnerskih zvezah (Šuštar, 2006). Različni avtorji tudi različno opredeljujejo vrste nasilja v družini in govorijo o psihičnem, fizičnem, spolnem in ekonomskem nasilju (Filipič, 2002). Novi Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/2008) ni zakon, ki bi neposredno odpravljal probleme. Pomembno pa nakazuje oziroma obligira različne državne organe in tudi nevladne organizacije k sodelovanju in vključevanju. 1. člen zakona pravi: »Ta zakon določa pojem nasilja v družini, določa vlogo in naloge državnih organov, nosilcev javnih pooblastil, izvajalcev javnih služb, organov samoupravnih lokalnih skupnosti (v nadaljnjem besedilu: organi in organizacije) in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini ter določa ukrepe za varstvo žrtev nasilja v družini.« Na novo omenja komunikacijo med službami, pristojnimi za reševanje tega družbenega problema. Naraščanje števila ukrepov policije ne pomeni, da policija več dela, pač pa pomeni večjo ozaveščenost javnosti. V preteklosti je bilo večino žrtev sram, da bi za nasilje nad njimi kdor koli izvedel. Niso povedale niti prijateljicam niti sorodnikom. Danes se žrtve pogovarjajo s prijatelji, s sosedi, povedo za svoje težave. Pa vendarle je komunikacija zaustavljena v mnogo primerih, ko sosed ne prijavi policiji, kaj se dogaja pri sosedih. Torej je komunikacija zelo pomembna za uspešno izvedbo postopkov pri obravnavanju nasilja v družini. Pristojne ustanove, ki se ukvarjajo s to problematiko, so centri za socialno delo, policija, državno tožilstvo, sodišča, zdravstvene inštitucije, šole in nevladne organizacije. V nadaljevanju bomo predstavili ugotovitve raziskave o usposobljenosti slovenskih policistov za uspešno izvajanje postopkov s področja nasilja v družini. Ali jih v programih dovolj usposobijo za učinkovito komunikacijo v postopkih, ko obravnavajo nasilje v družini?

2 Usposobljenost policistov na področju komunikacije ter nasilja v družini

Skozi zgodovino slovenske policije so se izobraževanja za poklic policista konstantno spreminjala. Po II. svetovni vojni so se kmalu začeli tečaji za miličnike, v letu 1960 je bila ustanovljena dveletna Srednja strokovna šola za notranje zadeve (pозneje se je preimenovala v Strokovno šolo za notranje zadeve, iz nje je nastala Šola za miličnike). Leta 1967 je bila ustanovljena Šola za miličnike kadete. V začetku je imela triletni program, ki je leta 1974 prešel v štiriletnega. V času svojega delovanja se je preimenovala v Srednjo policijsko šolo (v nadaljevanju SPŠ), junija 2002 pa je izobraževanje končala zadnja generacija dijakov in dijakinj. Srednješolski program je nasledil program izobraževanja odraslih za poklic policista, ustanovljena je bila Policijska akademija (Herbaj, 2005). O izobraževanju o obravnavani tematiki ne moremo govoriti za čas obstoja SPŠ in pred njo, saj tedaj v okviru šolskih predmetov ni bilo vsebin v zvezi s problematiko nasilja v družini. »Nov« program izpopolnjevanja za poklic policist (t. i. prekvalifikacijo za poklic policist) je policija uvedla 4. januarja 1999. Izobraževanje traja 18 mesecev. Program se je z leti sicer spreminjal, trenutni v veljavi pa je Izobraževalni program policist, sprejet v letu 2004. Pri pregledu tega pridemo do ugotovitve, da v okviru obravnavanih predmetov ni vsebin na temo komuniciranja pri obravnavanju nasilja v družini (pomen komunikacije pri tovrstnih postopkih, znanja o dinamiki nasilja v družini, vrstah, oblikah).

V okviru predmeta Pravo in prekrški so sicer opredeljene posamezne kršitve Zakona o varstvu javnega reda in miru, prav tako so v okviru predmeta Kriminalistika s kazenskim pravom v okviru poglavja KD zoper javni red in mir opredeljena kazniva dejanja v zvezi z nasiljem v družini in nad otroki, v okviru predmeta Policijske taktike predstavljen postopek izvajanja policijske intervencije ter v okviru predmeta Praktični postopki in veščine predstavljen postopek policijske intervencije v stanovanju, kjer kandidati sicer pridobijo določena strokovna znanja s področja pooblastil, vendar pa tekom tega izobraževanja ne pridobijo nikakršnih znanj o dinamiki nasilja v družini, na podlagi katerih bi dobili večji vpogled v razumevanje tega družbenega problema. V okviru predmeta Socialne veščine kandidati za policiste sicer pridejo do znanj o osnovah komunikacije, pogovoru, osebnosti v komunikaciji, etiki ..., vendar pa glede na literaturo ne vsebuje ne teoretičnih in ne praktičnih postopkov, ki bi ponazarjali pomen komunikacije pri obravnavanju nasilja v družini (npr. igra vlog). V tem se tudi kaže pomanjkljivost tega predmeta.

2.1 Usposabljanja po pridobitvi izobrazbe za poklic policista

V policiji se izvajata dve usposabljanji na temo »komunikacije in obvladovanja konfliktov« ter »nasilje v družini«.

2.1.2 Usposabljanje na temo »Komunikacija in obvladovanje konfliktov«

Samo usposabljanje policistov na temo komunikacije in obvladovanja konfliktov so v okviru Centra za izpopolnjevanje in usposabljanje PA začeli izvajati že v letu 2000. Usposabljanja so prvotno izvajali za zaposlene uslužbenke operativno-komunikacijskih centrov (v nadaljevanju OKC), komandirje policijskih postaj, pomočnike komandirjev policijskih postaj, vodje policijskih okolišev (v nadaljevanju VPO), nato pa so bila usposabljanja izvedena tudi za policiste. Osnovno gradivo za izvajanje usposabljanja je seminarsko gradivo Komunikacija in obvladovanje konfliktov, iz katerega je razvidno, da usposabljanje zajema naslednje teme: **naravnost in življenjske pozicije, komunikacija** (*pravila komunikacije, cilji komunikacije, dejavniki učinkovite komunikacije, intenzivno poslušanje, komunikacijski stili, negativno vrnitveno sporočilo, sprejemanje vrnitvenega sporočila*), **osebni stili – ego stanja** (*stanje roditelja, stanje odraslega, stanje deteta, besedna, nebesedna govorica in ego stanja, menjava in delovanje ego stanj*), **transakcije med ego stanji** (*vzporedne transakcije, križne transakcije, prikrite transakcije, pet načinov učinkovitega komuniciranja, reševanje medosebnih konfliktov*). Od samega začetka izvajanja usposabljanj do junija 2006 je bilo izvedenih približno 120 usposabljanj, na katerih je bilo udeleženi približno 2500 delavcev policije.⁴ Vsebine usposabljanja so bile v letu 2002 prav tako vključene v izobraževalni program za poklic policist, in sicer v okviru predmeta Socialne veščine, prek katerega se je »usposobilo« že prek 1500 kandidatov za policiste.

2.1.3 Usposabljanje na temo »Nasilje v družini«

Usposabljanje na temo nasilja v družini se izvaja na dveh ravneh, in sicer usposabljanje multiplikatorjev⁵ v okviru MNZ GPU in prenašanje znanja multiplikatorjev na policiste v okviru posameznih policijskih uprav (v nadaljevanju PU). V letih 2004 in 2005 je bilo izvedenih več usposabljanj, ki jih je vodila GPU MNZ, namenjena pa so bila pomočnikom komandirjev policijskih postaj, inšpektorjem in kriminalistom oz. bodočim multiplikatorjem. Stanje na področju obravnavanja nasilja v družini ter zavedanje, da policisti premalo poznajo to tematiko, je kazalo na potrebo po spremembah pri pristopu, predvsem pri načinu komuniciranja, zato je bilo izvedeno usposabljanje s tega področja. Cilj je bil učinkovit pristop k obravnavanju nasilja v družini. Na usposabljanju so sodelo-

⁴ Podatki o številu usposabljanj so približni zaradi neenotnih evidenc o izvajanju usposabljanj.

⁵ Oseba, ki pridobljeno znanje prek usposabljanj prenaša na druge (Ogulin, intervju).

vali (oz. posredovali znanja) strokovnjaki policije, predstavnik nizozemske policije, predstavniki CSD ter predstavnice nevladne organizacije Ženska svetovalnica. Posamezno usposabljanje je trajalo tri dni (vsakič se ga je udeležilo približno 30 oseb). Udeleženci so bili izbrani izmed tistih uslužbencev policije, ki izkazujejo interes, da bi delali na področju nasilja v družini. Usposabljanje multiplikatorjev je bilo izvedeno z namenom, da ti pridobijo ustrezno teoretično znanje o nasilju v družini in se naučijo praktičnega obravnavanja nasilja (igra vlog, ipd.). Po pridobitvi zgoraj omenjenih znanj so »novi« multiplikatorji začeli izvajanje usposabljanj za policiste v okviru PU, pri čemer so svoje znanje posredovali kolegom policistom. V novembru pa se vsako leto izvaja tudi dvodnevno usposabljanje, namenjeno pomočnikom komandirjev z vseh PP, s splošnimi policijskimi nalogami. Nasilje v družini je ena izmed tem, ki se na tem usposabljanju vedno obravnava. Pomočniki komandirjev pridobijo teoretična znanja o obravnavani temi, opravljajo skupinske vaje (nekdo izpostavi problem, sledi diskusija, izmenjava mnenj in izkušenj). Sektor splošne policije Uprave uniformirane policije GPU štirikrat na leto izvaja strokovne posvete, ki se jih udeležijo inšpektorji Sektorjev uniformirane policije posameznih PU (v nadaljevanju SUP), na katerih so pogosto izpostavljeni problemi ter ponujene rešitve pri obravnavanju nasilja v družini. Od leta 2004 je v posvete vedno vključena tudi tema nasilja v družini (predvsem zaradi izvajanja ukrepa prepovedi približevanja po Zpol). Prav tako predstavniki slovenske policije sodelujejo na mednarodnih seminarjih policij, kjer pridobivajo znanja, predvsem pa izmenjujejo izkušnje in ugotovitve s predstavniki tujih policij in različnimi strokovnjaki s področja nasilja v družini. Pogosto takšna srečanja organizirajo in vodijo, slovenske izkušnje pa so pogosto vodilo za učinkovito delo nekaterim drugim policijam. Slovenska policija si torej predvsem v zadnjih letih prizadeva za kakovostnejši pristop k obravnavanju nasilja v družini in tako prispeva k učinkovitejšemu reševanju tega problema.

3 Metoda

Ugotovili smo, da bomo najboljšo oceno primernosti komunikacije policistov v primerih obravnavanja nasilja v družini dobili s primerjavo različnih pristopov k reševanju nasilja v družini. Zato smo izvedli raziskavo s pomočjo intervjujev zaposlenih, ki so najpogosteje v stiku z žrtvami. Prav tako smo anketirali policiste, ki delajo na tem področju.

3.1 Intervjuji

Z namenom boljšega vpogleda v same organizacije in njihovo delo smo opravili intervjuje v organizacijah, ki največ pozornosti posvečajo udeležencem nasilja v družini. To

so: Center za socialno delo (izbrana je bila izpostava CSD Ljubljana – Šiška), Ženska svetovalnica (nevladna organizacija), Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja (nevladna organizacija), Društvo za nenasilno komunikacijo (nevladna organizacija) ter Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj (nevladna organizacija). V njihovem okviru svoje delo opravljajo strokovne delavke, ki imajo največ stikov z žrtvami nasilja in potemtakem tudi največ izkušenj na tem področju. Z intervjuji smo dobili boljši vpogled (informacije iz prve roke) v samo delovanje omenjenih organizacij, njihove pristope do žrtve in načine komuniciranja. Omeniti je treba, da gre za subjektivne ocene sogovornic, vendar gre za intervjuje, opravljene s strokovnimi delavkami, ki imajo veliko izkušenj na področju nasilja v družini. Pri zbiranju informacij smo uporabili delno strukturirani intervju, ki je vseboval sedem vprašanj.

Osnovna vprašanja, zastavljena sogovornicam pri intervjujih, so se glasila:

1. *Predstavite vašo organizacijo oz. notranjo organizacijsko enoto, ki se ukvarja s problematiko nasilja v družini. Kakšen je vaš postopek in pristop pri obravnavi konkretnega primera nasilja v družini? Kaj zahtevate od zaposlenih oziroma prostovoljcev, ki pomagajo udeležencem nasilja v družini (pridobljena izobrazba, vrednote, osebne lastnosti ...)?*

2. *Ali pri delu oziroma svetovanju žrtvam in storilcem nasilja v družini uporabljate kakšen priročnik, ki usmerja k pravilnemu pristopu? Kakšna mora biti komunikacija?*

3. *Kdo ima navadno prvi stik z udeleženiimi v nasilju v družini? Ali je to policija ali katera od drugih organizacij? Če gre za policijo, ali lahko pojasnite, kakšno vlogo ima primeren prvi stik policije z udeleženiimi v nasilju v družini? Ali je prvi stik pomemben?*

4. *Kako sodelujete s policijo, ali se vam zdi pravilen pristop policistov do žrtev, storilcev ...? Na kaj bi po vašem mnenju morali policisti posebej paziti ob intervenciji, prvih razgovorih itd.?*

5. *Ali glede na vaše izkušnje oz. delo z žrtvami menite, da si policisti vzamejo dovolj časa za obravnavanje tovrstne problematike?*

6. *Ali menite, da glede na vaše izkušnje na kakovost postopka z žrtvijo nasilja v družini bistveno vplivajo osebne lastnosti policistov?*

7. *Katera od organizacij ima po vašem najpomembnejšo vlogo pri ukrepanju v primerih nasilja v družini? Ali je to policija? Morebiti CSD, Ženska svetovalnica, SOS telefon ali katera druga? Utemeljite!*

Po opravljenih intervjujih, ki so trajali približno šestdeset minut in tudi več, odvisno od posamezne(ih) sogovornic(e), je sledila še izmenjava izkušenj.

3.2 Anketa

Po opravljenih intervjujih smo mnenje o primernosti komunikacije policistov v primerih obravnavanja nasilja v družini z izvedeno anketo pridobili še od samih policistov in policistk (v nadaljevanju: policist), zaposlenih na Policijski upravi Ljubljana, ki je v primerjavi z drugimi policijskimi upravami statistično gledano najbolj obremenjena in imajo tako policisti zelo veliko izkušenj na tem področju. Vzorec ankete, ki je bila izvedena leta 2007, predstavlja 187 policistov PU Ljubljana. Cilje ankete je bil ugotoviti, ali policisti menijo, da so dovolj usposobljeni v komuniciranju za uspešno izvedbo postopkov pri obravnavanju nasilja v družini.

Anketa za policiste je bila sestavljena iz petih sklopov trditev ter iz demografskih podatkov. V prvem sklopu vprašanji smo preverili, kolikšen delež anketiranih policistov se je dejansko udeležilo usposabljanj »Komunikacija in obvladovanje konfliktov« ter usposabljanja »Nasilje v družini«, ki se izvajata po pridobljeni izobrazbi za poklic policista. V drugem sklopu smo ugotavljali mnenje policistov o njihovi usposobljenosti za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini ter v kolikšni meri so bili za to usposobljeni v času pridobivanja izobrazbe za poklic policista in koliko po že pridobljeni izobrazbi v okviru policije. V tretjem sklopu smo preverjali mnenje policistov o pomembnosti usposabljanj za obravnavanje nasilja v družini, koliko osebnostne lastnosti policistov vplivajo na kakovost tovrstnih postopkov, ali si policisti vzamejo dovolj časa za obravnavanje nasilja v družini ter ali se jim zdi primeren prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini ključnega pomena. V četrtem sklopu smo postavili samostojno trditev, da je vloga policije najpomembnejša pri ukrepanju v primerih nasilja v družini, s katero smo preverjali, v kolikšni meri se s trditvijo policisti strinjajo. V petem sklopu smo postavili osem trditev, pri čemer smo pri trditvah od ena do šest postavili mite o nasilju v družini ter trditve o deležu verbalne in neverbalne komunikacije glede na celotno komunikacijo. V zadnjem sklopu pa so bili zajeti demografski podatki, ki so vključevali izbiro spola, izbiro delovne dobe v policiji, način pridobitve izobrazbe za poklic policista in delovno mesto, na katerem trenutno opravljajo svoje delo.

4 Rezultati in interpretacija

4.1 Intervjuji

Predstavnice institucij, v katerih so bili opravljeni intervjuji, enotno menijo, da je izobraževanje oz. stalno usposabljanje policije na področju nasilja v družini nujno potrebno, saj bodo lahko le tako opravljali kakovostno delo. Na podlagi zgoraj navedenega lahko sklenemo, da policisti dejansko niso posebej usposobljeni za komuniciranje pri obravnavanju nasi-

lja v družini. Predstavnice institucij, v katerih so bili opravljeni intervjuji, so mnenja, da na kakovost postopka z žrtvijo nasilja (lahko) bistveno vplivajo osebnostne lastnosti policistov. Pri tem predstavnica ŽS meni, da gre pri teh lastnostih policistov predvsem za vrednote in osebna stališča. Predstavnica SOS navaja, da so izkušnje žrtev (izhaja iz pogovorov z žrtvami) takšne, da sta kakovost postopka in raven komunikacije vedno odvisna od posameznega policista, ki pride na kraj. Včasih so žrtve nezadovoljne že ob prihodu »napačnega« policista, ki ima neprimeren pristop. Predstavnici DNK dodajata, da razlog stoji v pomanjkljivosti izobraževanja policistov. Če nimamo nekih določenih znanj, jih nadomeščamo s svojo osebnostjo. Predstavnica CPŽ predlaga, da na vseh policijskih enotah specializirajo določene policiste, ki imajo ustrezne osebnostne lastnosti (senzibilnost, stabilnost, potrpežljivost, življenjski optimizem, motiviranost, toleranco, strpnost ..., predvsem pa ničelno toleranco do nasilja), ki bi obravnavali izključno področje nasilja v družini.

Na podlagi zgoraj navedenega lahko sklenemo, da na kakovost postopka z žrtvijo nasilja v družini bistveno vplivajo tudi osebnostne lastnosti policistov. Glede samega časa, ki si ga policisti vzamejo za pristop k reševanju nasilja v družini oz. obravnavanje, imajo predstavnice različna mnenja. Predstavnica ŽS meni, da si policisti nikakor ne vzamejo dovolj časa. Predstavnica SOS meni, da je pri tem vse odvisno od posameznega policista, ki obravnava primer. Predstavnici DNK svojega mnenja ne opredelita s pojasnilom, da teh izkušenj nimata, od samih žrtev pa informacij o tem nista dobili. Predstavnica CPŽ meni, da si uniformirani policisti ne vzamejo dovolj časa, v nasprotju s kriminalisti. Predstavnica CSD pa meni, da si policisti vzamejo dovolj časa. Predstavnice institucij, v katerih so bili opravljeni intervjuji, so mnenja, da je prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini ključen v procesu reševanja tega problema. Po izkušnjah vseh sogovornic je vzpostavitev prvega stika žrtve s policijo korak, za katerega se žrtve le stežka odločijo.

Od prvega stika je odvisno, ali si bo policist pridobil zaupanje žrtve. Če je prvi stik neprimeren, se žrtev morebiti niti ne bo več obrnila po pomoč, saj se ji bo to zdelo nesmiselno, kar pa je velik korak nazaj. Na podlagi zgoraj navedenega lahko končam, da je primeren prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini ključen v procesu reševanja tega problema.

Intervjuvane predstavnice institucij na vprašanje, katera od organizacij ima po njihovem mnenju najpomembnejšo vlogo pri ukrepanju v primerih nasilja v družini, odgovarjajo in poudarjajo, da imajo vse institucije, ki se s problematiko nasilja v družini ukvarjajo, enako pomembno vlogo. Predstavnice ŽS, SOS in CSD sicer priznavajo nekoliko večjo vlogo institucij z javnimi pooblastili, med katere sodita policija in CSD, vendar so na koncu kljub temu enotnega mnenja, da najpomembnejše vloge vseeno ne moremo opredeliti, saj je potreben celovit, skupinski pristop vseh sodelujočih za kakovostno reševanje problema nasilja v družini.

4.2 Anketa policistov

Vzorec ankete predstavlja 187 policistov PU Ljubljana, od tega 156 policistov (83,4 %), 27 policistk (14,4 %), 4 osebe pa se do spola niso opredelile (2,1 %).

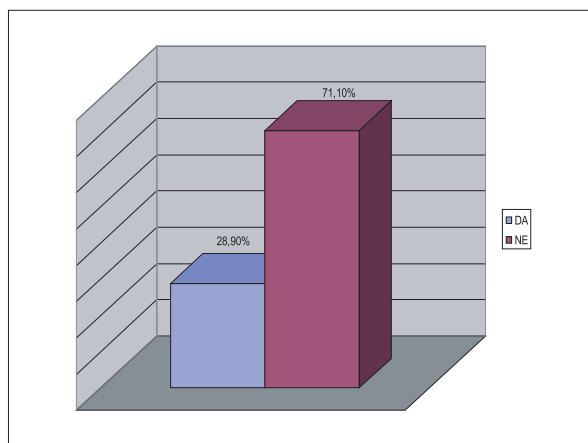
Glede na delovno dobo je bilo v anketi udeleženih 43 policistov z manj kot pet let delovne dobe (23 %), največ, kar 72 policistov (38,5 %), od šest do deset let delovne dobe, 44 policistov (23,5 %) od enajst do dvajset let delovne dobe ter 28 policistov (15 %) z enaindvajset let ali več delovne dobe v policiji.

Anketirani policisti so izobrazbo za poklic policista pridobili na različne načine, in sicer si je 8 policistov (4,3 %) izobrazbo pridobilo na šoli za miličnike kadete (triletni program), največ, kar 81 anketiranih policistov (43,3 %), si je izobrazbo pridobilo na srednji policijski šoli (štiriletni program), 73 anketiranih policistov (39 %) si je izobrazbo pridobilo na policijski akademiji, 24 anketiranih policistov (12,8 %) pa je izobrazbo za poklic policista pridobilo z drugim programom.

Glede na delovno mesto, na katerem anketirani policisti opravljajo delo, jih je največ, kar 89 policistov (47,6 %), na delovnem mestu policist, 24 policistov (12,8 %) na delovnem mestu vodje patrulje, 15 policistov (8 %) na delovnem mestu vodje policijskega okoliša, 39 policistov (20,9 %) na delovnem mestu policista kriminalista, 16 policistov (8,6 %) na delovnem mestu dežurnega in 4 policisti (2,1 %) na delovnem mestu vodstvenega delavca.

4.2.1 Mnenje policistov o usposabljanju

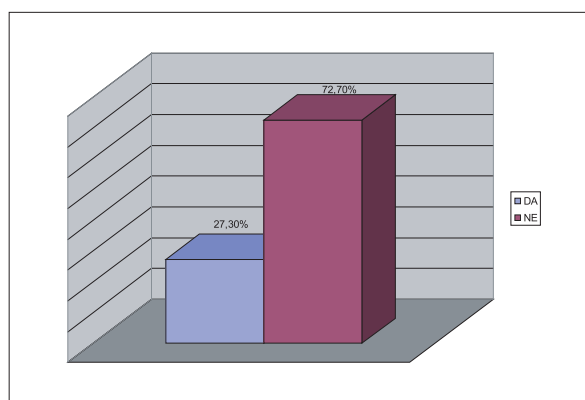
1. V okviru policije sem se udeležil usposabljanja na temo »Komunikacija in obvladovanje konfliktov«.

Graf 1: Udeležba usposabljanja »Komunikacija in obvladovanje konfliktov«

Podatki kažejo, da se je le 54 anketiranih policistov (28,9 %) usposabljanja udeležilo, kar 133 anketiranih policistov (71,1 %) pa ne.

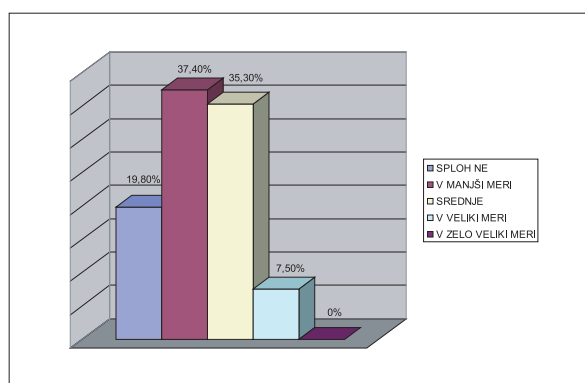
2. V okviru policije sem se udeležil usposabljanja na temo »Nasilje v družini«.

Graf 2: Udeležba usposabljanja »Nasilje v družini«

Podatki kažejo, da se je le 51 anketiranih policistov (27,3 %) usposabljanja udeležilo, kar 136 anketiranih policistov (72,7 %) pa se ga ni udeležilo.

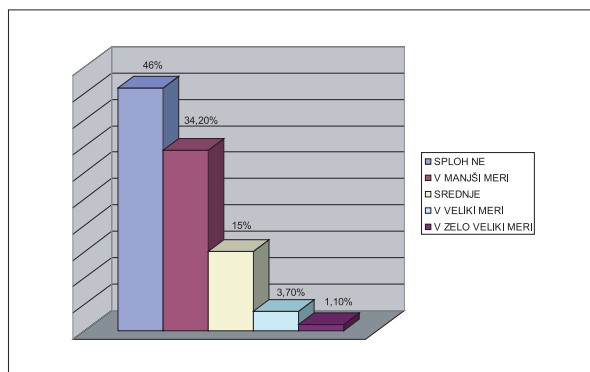
3. Policisti smo usposobljeni za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini.

Graf 3: Usposobljenost policistov za komuniciranje

Večina policistov, kar 70 (37,4 %), meni, da so usposobljeni v manjši meri, 66 policistov (35,3 %) v srednji meri, 37 policistov (19,8 %) meni, da sploh ne, 14 policistov (7,5 %) v veliki meri, nihče od policistov pa ni mnenja, da so usposobljeni v zelo veliki meri.

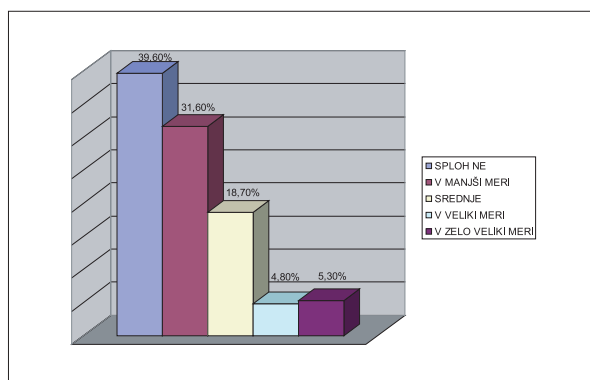
4. Za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini sem bil usposobljen v času pridobivanja izobrazbe za poklic policista.

Graf 4: Usposabljanje policistov za komuniciranje v času izobrazbe za poklic

Večina policistov, kar 86 (46 %), meni, da v času izobrazbe za poklic policista sploh niso bili usposobljeni za komuniciranje, 64 policistov (34,2 %) le v manjši meri, 28 policistov (15 %) srednje, 7 policistov (3,7 %) v veliki meri in 2 policista (1,1 %) menita, da sta bila usposobljena v zelo veliki meri.

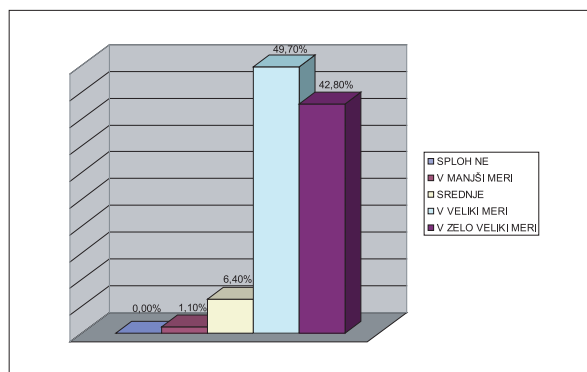
5. Za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini sem bil usposobljen v okviru policije po že pridobljeni izobrazbi za poklic policista.

Graf 5: Usposabljanje policistov za komuniciranje po pridobljeni izobrazbi

Podatki kažejo, da večina policistov, kar 74 (39,6 %), meni, da po pridobljeni izobrazbi za poklic policista v okviru policije sploh niso bili usposobljeni za komuniciranje, 59 policistov (31,6 %) le v manjši meri, 35 policistov (18,7 %) srednje, 9 policistov (4,8 %) v veliki meri in 10 policistov (5,3 %) meni, da so bili usposobljeni v zelo veliki meri.

6. Usposabljanja za obravnavanje nasilja v družini so pomembna.

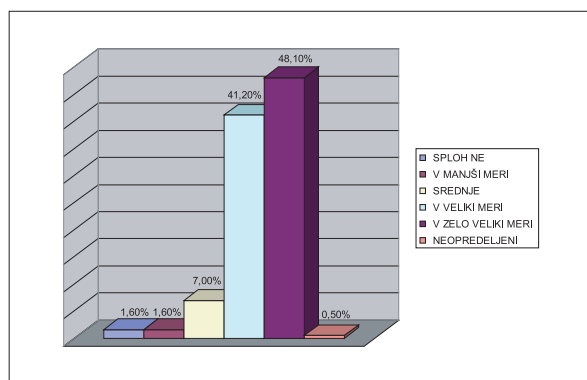

Graf 6: Pomembnost usposabljanj za obravnavanje nasilja v družini

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 93 (49,7 %), s trditvijo strinja v veliki meri, 80 policistov (42,8 %) v zelo veliki meri, 12 policistov (6,4 %) srednje, 2 policista (1,1 %) v manjši meri, nihče od policistov pa ni mnenja, da usposabljanja sploh niso pomembna.

4.2.2 O sami naravi nasilja v družini

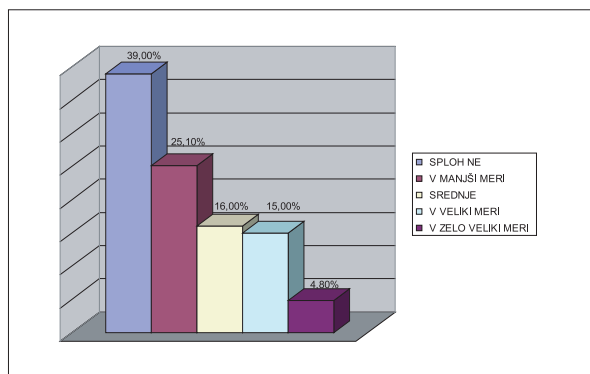
7. Alkoholizem je zelo pogost vzrok za nasilje v družini.

Graf 7: Alkoholizem je zelo pogost vzrok za nasilje v družini

Podatki iz grafa kažejo, da se večina policistov, kar 90 (48,1 %), s trditvijo strinja v zelo veliki meri, 77 policistov (41,2 %) v veliki meri, 13 policistov (7 %) srednje, 3 policisti (1,6 %) v manjši meri, 3 policisti (1,6 %) sploh ne, 1 policist (0,5 %) pa se do trditve ni opredelil.

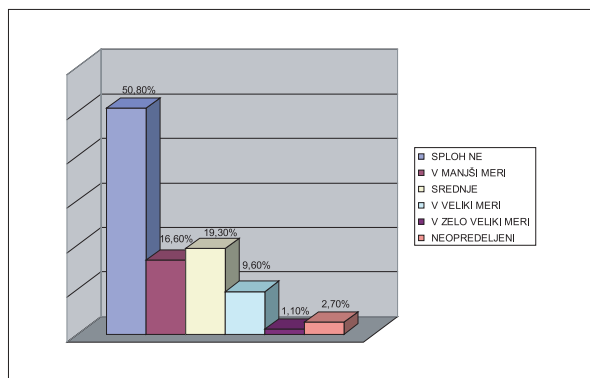
8. Ženska, ki nasilnega partnerja ne zapusti, uživa v nasilju ali pa nasilje partnerja še ni tako hudo.

Graf 8: Ženska uživa v nasilju

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 73 (39 %), s trditvijo sploh ne strinja, 47 policistov (25,1 %) v manjši meri, 30 policistov (16 %) srednje, 28 policistov (15 %) v veliki meri, 9 policistov (4,8 %) pa se s trditvijo strinja v zelo veliki meri.

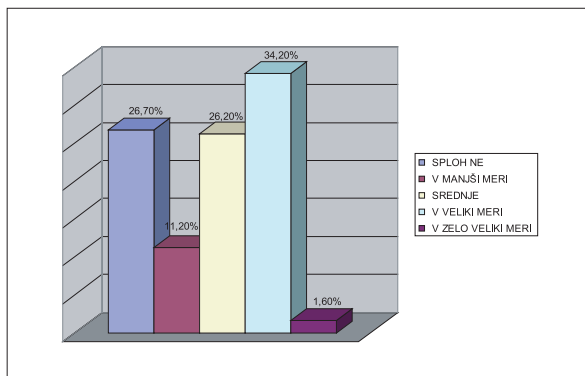
9. Nasilje v družini je značilno samo za heteroseksualne zveze.

Graf 9: Nasilje v družini je značilno samo za heteroseksualne zveze

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 95 (50,8 %), s trditvijo sploh ne strinja, 36 policistov (19,3 %) srednje, 31 policistov (16,6 %) v manjši meri, 18 policistov (9,6 %) v veliki meri, 2 policista (1,1 %) v zelo veliki meri, 5 policistov (2,7 %) pa se do trditve ni opredelilo.

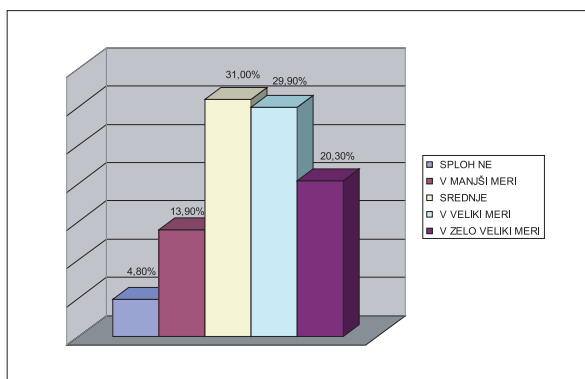
10. V družini je nasilen le moški, ženske in otroci pa so žrtve njegovega nasilja.

Graf 10: V družini je nasilen le moški

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 64 (34,2 %), s trditvijo strinja v veliki meri, 50 policistov (26,4 %) sploh ne, 49 policistov (26,2 %) srednje, 21 policistov (11,2 %) v manjši meri, 3 policisti (1,6 %) pa se s trditvijo strinjajo v zelo veliki meri.

11. Nasilje v družini bi se zmanjšalo z ostrejšim obravnavanjem nasilnežev (višje kazni, nove inkriminacije).

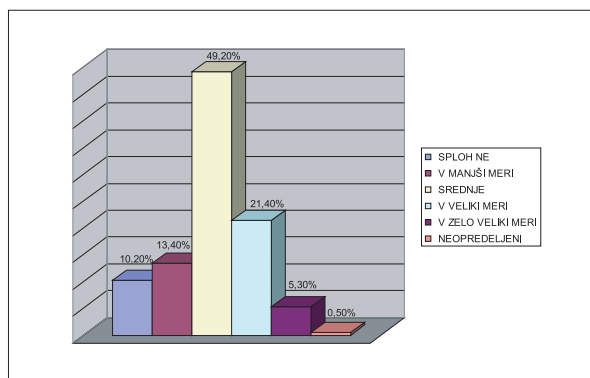

Graf 11: Nasilje v družini bi se zmanjšalo z ostrejšim obravnavanjem nasilnežev

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 58 (31 %), s trditvijo srednje strinja, 56 policistov (29,9 %) v veliki meri, 38 policistov (20,3 %) v zelo veliki meri, 26 policistov (13,9 %) v manjši meri, 9 policistov (4,8 %) pa se s trditvijo sploh ne strinja.

4.2.3 Pomen komunikacije

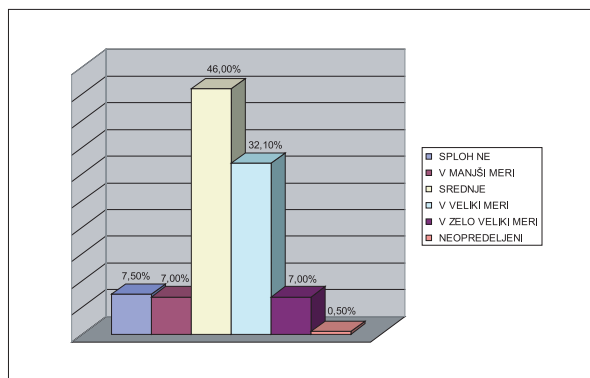
12. Verbalna komunikacija zajema le 3% delež celotne komunikacije.

Graf 12: Verbalna komunikacija zajema le 3% delež celotne komunikacije.

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 92 (49,2 %), s trditvijo srednje strinja, 40 policistov (21,4 %) v veliki meri, 25 policistov (13,4 %) v manjši meri, 19 policistov (10,2 %) sploh ne, 10 policistov (5,3 %) v zelo veliki meri, 1 policist (0,5 %) pa se do trditve ni opredelil.

13. Neverbalna komunikacija zajema kar 97% delež celotne komunikacije.

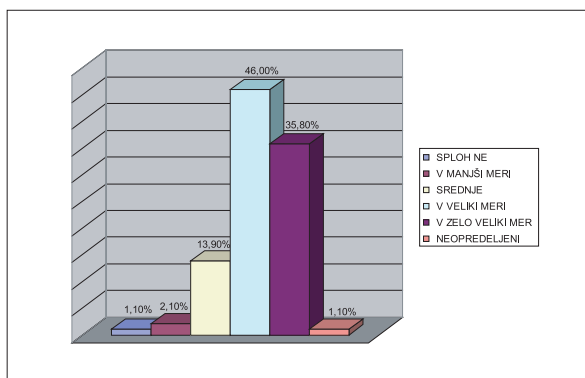

Graf 13: Neverbalna komunikacija zajema kar 97% delež celotne komunikacije.

Večina policistov, kar 86 (46 %), se s trditvijo srednje strinja, 60 policistov (32,1 %) v veliki meri, 14 policistov (7,5 %) sploh ne, 13 policistov (7 %) v zelo veliki meri, 13 policistov (7 %) v manjši meri, 1 policist (0,5 %) pa se do trditve ni opredelil.

4.2.4 Pomen prvega stika policije z žrtvijo

14. Primeren prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini je ključnega pomena.

Graf 14: Pomembnost primerne prvega stika

Podatki kažejo, da se večina policistov, kar 86 (46 %), s trditvijo strinja v veliki meri, 67 policistov (35,8 %) v zelo veliki meri, 26 policistov (13,9 %) srednje, 4 policisti (2,1 %) v manjši meri, 2 policista (1,1 %) se s trditvijo sploh ne strinjata, prav tako 2 policista (1,1 %) pa se do trditve nista opredelila.

5 Zaključek in razprava

Da bi preverili usposobljenost policistov v slovenski policiji na področju komunikacije pri interveniranju zaradi nasilja v družini, smo opravili analizo izobraževalnih programov za poklic policista, z intervjuji pa pridobili vpogled v usposabljanja policistov na tem področju. Ugotovili smo, da izobraževalni programi ter usposabljanja ne dajejo posebnega poudarka komunikaciji policistov zgolj pri obravnavanju nasilja v družini. Opravili smo delno strukturirane intervjuje na CSD Ljubljana Šiška, nevladnih organizacijah Ženski svetovalnici, Društvu SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, Društvu za nenasilno komunikacijo ter Centru za pomoč žrtvam kaznivih dejanj. Ugotovili smo, da policisti niso posebej usposobljeni za komuniciranje pri obravnavanju nasilja v družini, da na kakovost postopka z žrtvijo nasilja v družini lahko bistveno vplivajo osebne lastnosti policistov, da je primeren prvi stik policije z udeleženi v nasilju v družini ključen v procesu reševanja tega problema, da imajo vse institucije, ki se ukvarjajo s problematiko nasilja v družini, enako pomembno vlogo, saj je potreben celovit, skupinski pristop vseh sodelujočih za kakovostno reševanje problema nasilja v družini. Menimo, da bi bilo treba v izobraževalni program za policiste umestiti osnove dinamike nasilja v družini ter poudariti samo komunikacijo pri obravnavanju nasilja v družini (praktični postopek – igra vlog). Tako pridobljena znanja bi predstavljala osnovne temelje o poznavanju nasilja v družini bodočega policista, na katerih bi pozneje lahko gradili. Za vse policiste bi morala biti organizirana usposabljanja o nasilju v družini in komunikaciji pri obravnavanju. Izobraževanja bi

morala biti po vzoru (saj jih nimajo) nevladnih organizacij konstantna (npr. enkrat letno), in ne le enkratna (predlog: nevladne organizacije predlagajo, da bi morala biti usposabljanja s tega zelo pomembnega področja za policiste konstantna (letna) in ne le enkratna). Omenjenega »splošnega« izobraževanja bi se morali udeležiti vsi policisti, ki so v stiku z žrtvami kaznivih dejanj (praktično vsi). Za tiste policiste, ki imajo željo in interes ter potrebne osebnostne lastnosti za to delo, naj policija organizira poglobljena usposabljanja, po katerih bodo lahko kakovostno opravljali svoje delo (specializacija posameznih policistov za področje nasilja v družini). Pri pregledu usposabljanj v policiji je bilo ugotovljeno, da je skupno obema vrstama aktualnih usposabljanj, da se izobražuje vodilne delavce v slovenski policiji, navadno pomočnike komandirjev na policijskih postajah, kar je seveda pravilno.

Menimo, da bi se policisti morali izobraževati neposredno s pomočjo strokovnjakov. Med intervjuji so sogovornice pokazale veliko pripravljenost sodelovanja pri tovrstnih usposabljanjih policistov, menimo pa, da so njihova znanja na tem področju za policiste zelo koristna in uporabna (že v besedilu je poudarjeno, da navedeni sodelujejo pri izobraževanjih. Predlagamo, da se navede, da bi lahko sodelovali v še večji meri, da bi se jih vključilo v programe usposabljanja, ki jih na PU izvajajo multiplikatorji). Kot primer dobre prakse bi lahko izpostavili usposabljanja na PU Murska Sobota, izvedena v sodelovanju s CPŽ (še veliko prej so usposabljanja izvedli na PU Ljubljana in mislim, da celo v Novem mestu). Omenjena usposabljanja so vzpostavila in utrdila stik oz. sodelovanje policije z nevladnimi organizacijami pri delu z žrtvami, s tem pa se je povečala kakovost dela tako v smislu za policijo, nevladne organizacije ter nazadnje, vendar najpomembnejše, za žrtev.

Prav tako menimo, da je nujnost priprave navodil (priročnika), v katerem bi bili opredeljeni osnovni postopki pri obravnavanju nasilja v družini. Ob uveljavitvi teh navodil predlagamo tudi, da se usposabljanje v okviru izpopolnjevanja policistov o tovrstnih postopkih, ko že opravljajo svoje delo, združi s splošnim usposabljanjem o nasilju v družini, kar bi pripomoglo k povezovanju znanj vseh strok. Na podlagi delno strukturiranih intervjujev s strokovnimi delavkami, ki delajo na področju nasilja, smo dobili grobo oceno stanja na tem področju, v prihodnosti pa bi bilo zaradi pridobitve konkretnjših podatkov zagotovo treba opraviti tudi raziskavo, s katero bi zajeli čim večji vzorec žrtev, od katerih bi npr. z anketami pridobili bistvenejše podatke. Poklic policista je zelo odgovorna in zahtevna naloga, obenem pa tudi zelo pomembna in častna, zato nam ne sme biti vseeno, kako se usposablja policisti, saj bodo le s strokovnimi, človeškimi, zakonitimi, moralnimi in etičnimi delavci opravljali svoje osnovno poslanstvo, to pa je služba za ljudi (Herbaj, 2005). S tem je dovolj poudarjen problem izobraževanja in usposabljanja policistov

o komuniciranju pri obravnavanju nasilja v družini, poleg drugih problemov, kjer je bilo sicer v zadnjih letih storjenih že več korakov v pravi smeri, vendar pa smo kljub temu še daleč od cilja, da bi bili policisti, ki vsakodnevno prihajajo v stik z žrtvami nasilja v družini, za kakovostno delo na tem področju tudi usposobljeni.

Literatura

1. Filipčič, K. (2002). **Nasilje v družini**. Ljubljana, Bonex založba.
2. Herbaj, E., A. (2005). **Izobraževanje za poklic policista v Republiki Sloveniji. 6. slovenski dnevi varstvoslovja**. Ljubljana, Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
3. **Izobraževalni program policist** (2004). Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve RS, policija.
4. Kuhar, R., Guzelj, P., Drolc, A., in Zabukovec, K. (1999). **O nasilju: priročnik za usposabljanje**. Ljubljana, Društvo za nenasilno komunikacijo.
5. **Nasilje nad ženskami skozi ozaveščanje za razvoj** (2008). Državni zbor Republike Slovenije.
6. Potrata, M. (2008). **Nasilje nad ženskami skozi ozaveščanje za razvoj** (2008). Državni zbor Republike Slovenije.
7. Šuštar Š. (2006). **Nasilje v družini – sistemski pristop pri reševanju tega družbenega problema**. Magistrsko delo, Kranj, Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
8. Veselič, Š. (2008). **Nasilje nad ženskami skozi ozaveščanje za razvoj**. Državni zbor Republike Slovenije.
9. **Zakon o preprečevanju nasilja v družini**, 2008.
10. Žnidaršič, D. (2007). **Komuniciranje policistov pri obravnavanju nasilja v družini**. Diplomsko delo, Ljubljana, Fakulteta za varnostne vede.

Intervjuji

- 1) Intervju z g. Simonom Turkom, zaposlenim na MNZ RS, Policijska akademija, Centru za izpopolnjevanje in usposabljanje, je bil opravljen 20. 06. 2006 ob 15.00.
- 2) Intervju z g. Janezom Ogulinom, zaposlenim na MNZ GPU, Sektorju splošne policije, je bil opravljen 16. 08. 2006 ob 12.00
- 3) Intervju z go. Dalido Horvat, strokovno delavko oz. svetovalko v organizaciji Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, je bil opravljen 29. 06. 2006 ob 09.00
- 4) Intervju z go. Loreno Božac Deležan, strokovno delavko oz. svetovalko v organizaciji Ženska svetovalnica, je bil opravljen 27. 06. 2006 ob 17.00
- 5) Intervju z go. Ireno Velič, strokovno delavko oz. svetovalko na Centru za socialno delo Ljubljana Šiška, je bil opravljen 05. 07. 2006 ob 10.00
- 6) Intervju z go. Klavdijo Aničič in go. Andrejo Sušnik, strokovnima delavkama oz. svetovalkama v organizaciji Društvo za nenasilno komunikacijo, je bil opravljen 03. 07. 2006 ob 12.00
- 7) Intervju z go. Petro Morec, strokovno delavko oz. svetovalko v organizaciji Center za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, je bil opravljen 18. 07. 2006 ob 09.00

The impact of communication on the efficiency of procedures of dealing with family violence

Bojana Virjent, Ph.D., Vice Dean for the International Cooperation at the Faculty of Criminal Justice and Security,
University in Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Dušan Žnidaršič, BA in Security Studies, Deputy Commander of the Police Department Domžale

Janez Ogulin, BA in Security Studies, Specialist for the Police Management,

Head of the Sector of the General Police in the Administration of Uniformed Police of the General Police Administration

Violence in the family is a problem that has frequently been dealt with by both professional and lay public. In recent years, much has been done to amend legislation, but certain issues still remain unresolved, in particular the question of agencies performing concrete tasks and activities, including the police. In measuring the efficiency of the police in dealing with family violence, an important factor is communication, which can either provoke new traumas in victims or facilitate a way out from the vicious circle of violence. The paper presents the findings of a research project that was carried out among female professional staff of agencies dealing with assistance to victims of family violence, and police officers faced with these problems in their routine work. It has been found that police officers are not especially qualified for communication in dealing with family violence, that the quality of procedures involving victims of family violence can considerably depend on the personal characteristics of police officers, that appropriate first contact of police officers with persons involved in family violence plays a crucial role in the process of solving this problem and, finally, that all agencies dealing with the problem of violence have an equally important role.

Key words: family violence, communication, police officers, education, training

UDC: 347.61 : 364.632